

Ornithosis OR Psittocosis

(โรคอันตรายที่ติดต่อถึงมนุษย์)

โดย นายปรีชา คุ้มดี

ปศุสัตว์อำเภอวิเศษไชยชาญ เรียบเรียง

โรคนี้นับว่าเป็นโรคที่สำคัญที่สุดโรคหนึ่งของสัตว์ปีกเกือบทุกชนิด และโดยเฉพาะอย่างยิ่งติดต่อถึงมนุษย์ และสัตว์อื่นที่เลี้ยงลูกด้วยน้ำนมด้วย เช่น แพะ แกะ โค แมว หมู เป็นต้น คนที่เป็นโรคนี้นั้นส่วนมากเป็นผู้ที่คลุกคลีอยู่ในวงการสัตว์ปีกต่าง ๆ หรือแต่ต้องกับอาหารที่ผลิตจากสัตว์ปีก เช่น ไข่ เบ็ด ห่าน ไข่กวัง ไข่ฟ้า และนกชนิดต่าง ๆ ทั้งนกเลี้ยงและนกป่า เช่น นกแก้วทุกชนิดรวมทั้งนกมะคอ๋ นกกะตั่ว นกเขา นกคีรีบุณ จากรายงานมาและรวบรวมได้ว่ามนุษย์ติดโรค Ornithosis หรือ Psittacosis จากการถูกต้องกับอาหารที่ผลิตจากสัตว์ปีก เช่น นกพิลาป ไข่กวัง เบ็ด ไข่ นกทะเล รวม 1,420 คน และตายด้วยโรคนี้นี้ 76 คน

เนื่องจากโรคนี้นี้เป็นโรคติดต่อทั้งสัตว์และมนุษย์ และมีความสำคัญสำหรับสุขภาพมนุษย์ จึงจะบรรยายอาการและวิการในสัตว์ปีกบางชนิดไว้พอสังเขป สำหรับเบ็ดยังไม่มีความสำคัญมากนัก

สาเหตุ เกิดจากเชื้อไวรัสที่มีขนาดใหญ่กว่าไวรัสธรรมดามาก

การแพร่โรคและติดต่อ ระหว่างสัตว์ปีกด้วยกัน คืออยู่รวมกัน โดยอุจจาระ ฝุ่นละออง ขนและสิ่งขับถ่ายอื่น ๆ

การที่มนุษย์ติดโรคนี้นี้จากสัตว์ปีกมีอยู่ 3 ทางด้วยกันคือ

- 1) เชื้อไวรัสสวนเวียนปลิวอยู่ในอากาศ
- 2) โดยการจับต้องหรือใกล้ชิดกับสัตว์ปีกที่ป่วยหรือตายด้วยโรคนี้นี้ เช่น ถูกต้อง

ชน อูจจาระ และสิ่งขับถ่ายอื่น ๆ เช่น น้ำมูก น้ำลาย เป็นต้น หรือแต่ตรงกับสัตว์ปีกที่มีโรคแฝงอยู่ แต่ไม่แสดงอาการป่วยให้เห็น

3) โดยแผลที่ถูกสัตว์กัด

อาการและวิการ

เปิดและห่าน ปัจจุบันนี้ยังไม่สามารถอธิบายถึงอาการของเปิดหรือห่านที่ป่วยด้วยโรคนี้ได้ แต่เนื่องจากมีรายงานเกี่ยวกับการแยกเชื้อไวรัสได้จากเปิดที่มีอาการปกติเสมอ ๆ รวมทั้งห่านด้วย แต่อย่างไรก็ดีลูกเปิดตลอดจนถึงเปิดอายุ 4 เดือน เป็นแหล่งที่มนุษย์จะติดโรคจากมันได้

วิการที่พบจากการผ่าซากลูกเปิดและเปิดใหญ่ คล้ายคลึงกับวิการของนกพิลาป ซึ่งจะได้กล่าวในตอนต่อไป ในลูกเปิดอายุ 2—3 อาทิตย์ ตับและม้ามอักเสบมีโลหิตคั่ง ส่วนในเปิดใหญ่ตับและม้ามโต

นกพิลาป อาการที่เห็นแสดงว่าป่วยคือ.— กระสับกระส่ายไม่เอาใจใส่กับการกินอาหาร ท้องเดินซึ่งเป็นอาการที่พบเสมอ ๆ ขนบริเวณก้นเลอะเทอะอุจจาระปนดิน นกใหญ่บางที่ไม่แสดงอาการให้เห็นแต่ตายโดยกระทันหัน และตัวอื่น ๆ ในฝูงจะหงอย อ่อนแอ ผอม ไม่กินอาหาร ท้องเดิน นอกจากนี้เยื่อตาอักเสบ ข้างเดียวหรือสองข้างหายใจเสียงดัง รุจมุกสกปรก มีน้ำมูกลักษณะปนหนอง ผิวหนังง้ำล้ามเนื้อหน้าอกอาจเป็นสีน้ำเงิน คอขาแสดงอาการอัมพาตอย่างอ่อนและเป็นเพียงชั่วคราว ทวารหนักบวม

วิการในนกอายุน้อย ๆ ตับบวมมีจุดเลือด ม้ามบวมสีเข้มจัดและอยู่ ลำไส้อักเสบอย่างอ่อน ตับใหญ่มีโลหิตคั่งมากหนาแน่น ขอบตับหนาผิดปกติ ม้ามอาจบวมใหญ่มาก และอาการม้ามบวมนี้ อาจไม่แน่นอนในนกพิลาป บางตัวบวมมากจนม้ามแตกตาย โลหิตตกในตายทันที

ไก่ ยังไม่ทราบทั้งอาการและวิการ แต่จากการผ่าซากมักพบมีอาการตับและม้ามขยายใหญ่ ถูกลมในช่องท้องปกติ

ไก่กวง อาการทั่วไป ท้องเดิน เบื่ออาหาร มีไข้ ไก่ในฝูงส่วนมากไม่แข็งแรง ไม่ค่อยเคลื่อนไหว ถึงแม้จะถูกรบกวนหรือถูกไล่จากผู้เลี้ยงเมื่อเข้าไปไล่ บางตัวล้มลงนอน แสดงอาการหายใจไม่สะดวกและตายใน 2 — 3 นาที ผอม เหนียงแห้ง และมีสีคล้ำ ตาไม่แจ่มใส ส่วนมากมักมีวิธีการที่ตา คือเยื่อตาอักเสบ อูจจาระสีเหลือง เหลว อาจมีโลหิตปน ขนไม่ค่อยเต็มตัวไม่สมบูรณ์ กระจกสันอกมีแผล หรือฝี ไก่ไม่ค่อยลุกขึ้นยืน

วิธีการที่พบ กระจกในช่องท้องหน้าอักเสบมี exudate คล้ายเนยแข็ง เยื่อหุ้มหัวใจอักเสบ มีเยื่อเกี่ยวพัน ตับขยายใหญ่สีจาง ม้ามบวมเล็กน้อย กล้ามเนื้อหัวใจโต และนุ่ม

มนุษย์ ที่ติดโรคนี้จากสัตว์ปีก จะแสดงอาการมีไข้ วิงเวียน ปวดศีรษะ มีอาการเกี่ยวกับปอด คล้ายปอดบวม แต่ไม่เหมือนกับอาการปอดบวมที่เกิดจากเชื้อแบคทีเรีย ไข้ไม่ไอ เสมหะมีน้อยมากหรือไม่มี เบื่ออาหาร ชีพจรเต้นช้า และโลหิตเป็นพิษ คนที่ป่วยเป็นโรคนี้ติดคนอื่นได้โดยอยู่ใกล้ชิด หรือแตะต้องกัน หากเป็นอย่างรุนแรงและเฉียบพลันอาจตายภายในวันที่ 10-18 ระยะฟักตัวของโรคในมนุษย์ 7-15 วัน อย่างไรก็ตาม ควรปรึกษาแพทย์เสียแต่เนิ่น ๆ เพื่อทำการรักษา

การวินิจฉัยโรค ต้องทำการในห้องปฏิบัติการที่จัดโดยเฉพาะและเจ้าหน้าที่ผู้ชำนาญการพิเศษ

การป้องกันและรักษา ยังไม่มีวัคซีนให้ความคุ้มโรคในสัตว์ปีกได้ดี ถึงแม้จะมีการทดลองผลิตวัคซีนเชื้อไวรัสเป็นยาปฏิชีวนะบางชนิดให้ผลดีบ้างในการรักษาสัตว์ปีก เช่น Tetracycline, Chloramphenicol, Erythromycin ที่ให้ผลดีที่สุดสำหรับคน คือ Chlortetracycline แต่ต้องรีบรักษาเมื่อเริ่มเป็น และให้ยาขนานสูง ๆ ติดต่อกันจนเพียงพอ

ส่วนการป้องกันสำหรับสัตว์ปีกนั้น ปฏิบัติตามการสุขาภิบาล เฝ้าซากสัตว์ป่วยหรือตาย ห้ามเคลื่อนย้ายซาก หรือสัตว์ป่วย ล้างคอก ๆ ล ๆ ด้วยยาฆ่าเชื้อ (คือน้ำยา 2% โซเดียมไฮดรอกไซด์ หรือเรียกว่า โซดาไลม์).